

časopis spolku Arnika Arnikum

1/25

Necitlivé zásahy na řece Olši po povodních

Bisfenoly ve spodním prádle / Podpora pro **strážce
moldavské přírody** / Nejkrásnější **aleje roku 2024**

O ZAHRADNÍM SKŘÍTKOVI

Veselý příběh **Lindy Markové** vyprávějící o přátelství pro všechny milovníky malin. A žížal...

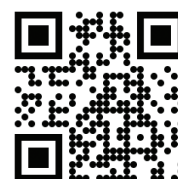

NAKLADATELSTVÍ
MEANDER

Nezaměnitelné umělecké
knihy pro děti

Nakladatelství Meander vydává již **30 let knihy od předních českých autorů a výtvarníků**, ale i originální zahraniční tituly, a většina knih je oceněna prestižními cenami.

www.meander.cz

meander_publishing

nakladatelstvi.meander

Bezobalový obchod Bout

- trvanlivé potraviny
- bio mléčné produkty
- veganské produkty
- eko drogerie a kosmetika
- dárkové zboží a doplňky
- velký výběr
- dostupné ceny
- společně šetrně k přírodě
- vlastní obal není nutný

Nitranská 918/14, Praha 3, www.bout.cz

Bout – Bez obalu u Terky

Co se v Arnice povedlo v roce 2024

Vladislava Jirušová

Loni se nám toho podařilo opravdu hodně, a to díky spolupráci s našimi dárci. Vysadili jsme 70 stromků v Jistebníku a v Kylešovicích a pomohli ošetřit 15 vzrostlých stromů v Aleji podél Nežárky. Zpracovali jsme statistiky kácení a výsadeb podél krajských silnic. Začali jsme spolupracovat na Národním plánu obnovy přírody.

Jako jediná česká organizace jsme se zúčastnili vyjednávání plastové úmluvy v jihokorejském Pusanu. Vyskolili jsme 80 českých ambasadorů zdravé domácnosti a upozornili na nebezpečné výrobky na českém trhu. Třinácti místním iniciativám jsme pomohli v jejich úsilí o snížení průmyslového znečištění. V 10. ročníku Odpadového Oskara jsme ocenili 92 obcí za nízkou produkci smíšeného komunálního odpadu.

Pomáhali jsme pražským iniciativám při vytváření květnatých luk. Sepsali jsme námítky pro územní řízení k rozšiřování pražského letiště a pomohli spolkům při jejich podání. Také díky našim připomínkám bude Vltavská filharmonie procházet posouzením vlivů na životní prostředí.

V Kazachstánu jsme pomohli vytvořit klimatickou strategii pro Karagandskou oblast, tu pak schválila i místní vláda. V Jakartě jsme uspořádali mezinárodní konferenci s tématem národních registrů znečištění, který Indonésii chybí, a prezentovali webovou aplikaci zpřístupňující data o znečištění napříč Indonésií. V průběhu námi spolupořádaného kempu pro ochránáře na řece Rzav v Bosně byl objeven zde dříve nezachycený druh motýla. Na 24 místech ve válkou postižených regionech Ukrajiny jsme odebrali vzorky půdy a vody, abychom vyhodnotili staré ekologické zátěže a dopad války na životní prostředí. I přes dramatickou situaci v Gruzii budujeme s místními síť občanského monitoringu znečištění ovzduší, poskytující lidem data o tom, co dýchají; funguje již 100 stanic.

V ekoporadně jsme vyřešili několik set dotazů. A v neposlední řadě vám právě předkládáme Arnikum ve zbrusu nové, svěží podobě. Jsme zvědaví, jak se vám bude číst. Těšíme se na pokračování naší společné cesty a na vše, co letos uskutečníme. ■

Obsah

Poslední čtyři měsíce v Arnice_2 // Látky ve spodním prádle, narušující náš hormonální systém_4 // Arménie: Po stopě znečištění_5 // Aktivismus má smysl_5 // Reportáž Zásahy na Olši ukazují, že správci toků potřebují kontrolu_6 // Každý podobný útok na zdravý rozum ve mně vyvolává pachut' dob minulých_8 // Stromy ve městě jsou pro lidi důležité_10 // Strážci moldavské přírody konečně našli zastání. I díky České republice_11 // Anketa Alej roku má své vítězky_12

Arnikum, časopis sdružení Arnika vychází 3× ročně v Praze. Číslo 1/2025 vyšlo v březnu 2025 v nákladu 1040 ks. Vydává: Arnika, IČO: 26543281, Evidenční č. MK ČR VS/1-1/48279/01-R, Seifertova 327/85, Praha 3, tel: +420 774 406 825, www.arnika.org, e-mail: arnika@arnika.org. Šéfredaktor: Eva Orcígrová. Spolupracovníci: Karolína Brabcová, Valentýna Heřmánek, Nikola Jelínek, Vladislava Jirušová, Jan Kašpárek, Marcela Klemensová, Sarah Ožanová, Luboš Pavlovič, Anna Vinklárková a pobočky Arniky. Grafický design a DTP: Ondřej Petrlík. Foto na obálce: Gita Matlášková.

Spolufinancováno
Evropskou unií

Vydání tiskoviny vzniklo za finanční podpory hlavního města Prahy, Ministerstva životního prostředí či programu EU Life (specificky článek o bisfenolech programu LIFE22-GIE-HU-ToxFree LIFE for All/101114078). Vyjádřené názory a stanoviska jsou však pouze názory spolku Arnika a nemusí nutně odrážet názory a stanoviska dárců. Orgány poskytující dotace nenesou odpovědnost za jeho obsah.

Poslední čtyři měsíce v Arnice

Foto: Ondřej Petrlík

Vzorkování v Rustavi

Gruzie od loňského jara trne v politickém klinči. Vládní strana Gruzínský sen podnikla ostrý obrát od sblížení s Evropskou unií, které mělo podporu většiny společnosti, a vydala se cestou omezování občanských organizací a utahování šroubů. Gruzíni rozhořčeně protestovali a protestují, ale zvláště po podzimních volbách – zatížených silným podezřením z neférovosti – jsou výhledy ponuré a nejisté. My ovšem krásnou kavkazskou zemi neopouštíme. Síť občanského monitoringu kvality ovzduší AirGE, kterou jsme pomohli vybudovat, překročila mezník stovky stanic, a mnohonásobně tak přechází státní systém. Na podzim jsme také vyrazili do průmyslového Rustavi, kde jsme mimo jiné přímo v prašné oblasti plně fabrik odebrali vzorky půdy a prachu k testování výskytu toxických látek. To dá místním cenné informace o zřejmém intenzivním znečištění a umožní jim lépe promýšlet možná řešení.

Plastová úmluva se zatím odkládá

V pondělí 2. prosince skončilo odročením zatím poslední vyjednávání mezinárodní úmluvy OSN o plastech v jihokorejském Pusanu. Státy se nedokázaly shodnout na klíčových bodech a dokument tak čeká další projednávání. Dohodě zamezil blok států těžících ropu podpořený lobbisty plastového a chemického průmyslu.

Takzvaná „plastová úmluva“ může být historickým dokumentem, který by nastavil jasná a závazná pravidla pro omezení všudypřítomného znečištění plasty a jejich příměsemi. Plastové znečištění je už dávno pokládáno za kritické – nejen kvůli zahlcování zemí tzv. globálního Jihu plastovým odpadem, ale i kvůli prakticky nezníitelným toxickým látkám přenášejícím se z plastů i skrze recyklaci, či kvůli všudypřítomným mikroplastům. Ty se už teď nacházejí v oceánech, pitné vodě, plodinách i tělech zvířat, výzkum je odhalil v naší krvi, v mozku nebo v placentě či plodové vodě.

Má-li připravovaná úmluva plastovou krizi skutečně řešit, potřebuje být globální, a hlavně řešit problém s plasty nejen z hlediska odpadů a toxických látek, ale i jejich obrovské nadprodukce. Nyní jsou možnosti stále otevřené. Delegáti se shodli, že diskuse o podobě plastové úmluvy budou pokračovat i letos. Kdy a kde přesně není zatím známo.

Dohodě zamezil blok států těžících ropu podpořený lobbisty plastového a chemického průmyslu

Foto: Wong Pui Yi

Pravidla, která nikdo nehlídá

Vloni jsme zahájili nový projekt na Balkáně, který se zaměřuje na odhalování toxických látek ve spotřebním zboží. V rámci studie Měkké plasty, drsná pravda 2 jsme spolu se srbskou organizací AlHem testovali řadu běžných výrobků, často určených dětem. Školní aktovky, umělá kůže, dívčí kabelky... V Bělehradu nakoupené obyčejné výrobky, od kterých by člověk nečekal výjimečnou kvalitu, ale také žádnou zvláštní zákeřnost. Přitom byly téměř dvě třetiny z nich nabitě škodlivými ftaláty.

V rámci EU platí pro škodlivé typy ftalátů přísné regulace. K těm sice v roce 2023 přistoupili i Srbové, ale moc se nezměnilo. Jak říká Jasminka Randelović z AlHem: sice se zavedla pravidla, nikdo je ale nevymáhá. Na pultech se tak dá najít třeba dětská pláštěnka, která limity pro koncentraci ftalátů překračuje zhruba 500násobně.

Pokračujeme v ochraně spotřebitelů nejen v Srbsku, ale po toxických látkách pátráme také doma a pracujeme na jejich odstranění z výrobků denní potřeby.

Foto: AlHem

U bývalé dostihové dráhy vznikla nová linie stromů na soukromých i obecních pozemcích

Foto: Kateřina Durčáková

Kde jsme sázeli stromy

Vloni jsme vysázeli do krajiny v Moravskoslezském kraji 70 stromků. V Jistebníku nám pomohli žáci ze Studénky, skauti i místní lidé. U bývalé dostihové dráhy vznikla nová linie stromů na soukromých i obecních pozemcích. Pomohli jsme tak nahradit stovky nepůvodních topolů, které tu musely být pokáceny kvůli invazi jmelí. V Opavě jsme uspořádali výsadbový workshop, společně jsme vysázeli stromek u komunitního sadu a ukázali si, jak o něj správně pečovat. Zájem o výsadbu je mezi školami i občany velký. Pro Arniku je to jeden ze způsobů, jak vychovávat mladou i starší generaci k odpovědnému vztahu k životnímu prostředí a zdůrazňovat významnou roli stromů v krajině i ve městech a obcích.

Květnatá louka místo asfaltu

Vnitroblok Mečislavova na Praze 4 býval parkovištěm, dnes se na jeho místě rozkládá komunitní zahrada. Na podzim roku 2024 jsme tu spolu s místní komunitou vyseli původní květnatou směs rostlin České republiky – symbolicky na ploše odpovídající jednomu parkovacímu místu. Namísto asfaltu tak ve vnitrobloku vznikla květnatá louka. Květnaté louky mají ve městě obrovský význam – díky vyšší vegetaci lépe zadržují vodu, ochlazují okolí, a především poskytují potravu a úkryt ohroženému hmyzu. Až louka na jaře rozkvetne, potěší nejen hmyz, ale i všechny návštěvníky zahrady. Přijďte se podívat, jak se jí daří! Návod na založení květnaté louky na vaší zahradě najdete na webu Arniky: arnika.org/praha/nase-temata/mesto-a-klima/klima-a-biodiverzita.

Foto: Valentýna Hermánková

Látky ve spodním prádle, narušující náš hormonální systém

Výzkum provedený v rámci evropského projektu ToxFree Life – Život bez toxických látek pro všechny zjistil, že každý třetí výrobek obsahuje nebezpečné bisfenoly. Do testování bylo zahrnuto 166 vzorků spodního prádla zakoupeného napříč pěti evropskými státy – vedle Česka a Slovenska také v Rakousku, Maďarsku a Slovinsku.

Text a foto: Karolína Brabcová

Nejvíce problematické bylo spodní prádlo ze syntetických materiálů, zatímco bavlněné prádlo vyšlo výrazně lépe. Zvláště alarmující je skutečnost, že 82 % prádla ze syntetických vláken obsahovalo bisfenoly. Test ukázal, že nejvíce na to doplácí ženy. Dámské spodní prádlo je obecně častěji vyrobeno ze syntetických látek, je tedy zatíženo zdaleka největší měrou. Pánské nebo dětské prádlo bývá většinou bavlněné, a vykazovalo tak v testu lepší výsledky – tři čtvrtiny dívčího spodního prádla a čtyři pětiny chlapeckého a pánského prádla byly bez bisfenolů. Testy ukázaly, že praním se bisfenoly uvolňují do odpadních vod. 16 nekontaminovanějších vzorků bylo v laboratoři vypráno a pak znovu zanalyzováno. Průměrně se snížila koncentrace bisfenolů zhruba o tři čtvrtiny. Bohužel se však tyto látky dostávají s odpadními vodami do životního prostředí, odkud se pak mohou znovu dostávat vedle vody i do potravin a následně do lidského těla.

Bisfenoly se používají pro fixaci barev v textilu. Některé z nich jsou klasifikovány jako

endokrinní disruptory, tedy látky narušující hormonální systém člověka, což představuje velké zdravotní nebezpečí zejména pro vyvíjející se plod v těle matky. Výzkumy u nich prokázaly zvýšené riziko potratu, vzniku rakoviny prsu

**82 % prádla
ze syntetických vláken
obsahovalo bisfenoly**

a prostaty, obezity nebo metabolických poruch, neblaze působí na vývoj malých dětí a také na imunitní systém.

V Evropské unii jsou nově od ledna zakázány v materiálech určených pro styk s potravinami.

Arnika pomocí těchto zjištění vyvíjí tlak na výrobce a politiky, aby omezili použití bisfenolů ve spotřebním zboží včetně textilu. I vy můžete podepsat petici Výrobky bez jedů – stačí naskenovat QR kód na této stránce. ■

Vyzýváme politiky, aby do roku 2029 zakázali všechny rizikové látky ve spotřebním zboží! Připojte se a podepište petici **Výrobky bez jedů.**

Arménie: Po stopě znečištění

V arménském Syuniku jsme představili výsledky předchozích výzkumů a diskutovali s místními o problémech spojených s průmyslovým znečištěním, zlepšování kvality životního prostředí a možnostech zelené transformace.

Text a foto: Nikola Jelínek

Nedávno jsme v Praze a severních Čechách hostili kolegy z arménských organizací CCMS a EcoLur. Tentokrát jsme se vydali my za nimi. Na setkání v Kapanu se tak sešli obyvatelé, odborníci i aktivisté, aby společně hledali cesty k udržitelnější budoucnosti. Na jihovýchodě Arménie jsme představili výsledky našich výzkumů znečištění, které od roku 2018 mapují výskyt toxických látek v půdě, vodě i ovzduší a jejich dopad na lidské zdraví. S výhledem na jedno z největších odkališť na Kavkaze jsme diskutovali o ekologických problémech regionu, zejména o kontaminaci životního prostředí a dopadech těžby na zdraví místních obyvatel.

V asi třicetitisícovém městě Kapan jsme ve spojení s místními partnery uspořádali setkání obyvatel ohrožených měst a vesnic, aktivistů, mladých lidí i odborníků z neziskových organizací. Právě v těžbařských oblastech často chybí spolehlivá data o znečištění, což omezuje možnosti místních dovolat se svých práv. Diskuse se proto zaměřila nejen na environmentální problémy, ale i na to, jak se mohou komunity aktivně zapojit do rozhodování o budoucnosti regionu. Zvláštní pozornost jsme věnovali otázce, zda je možný ekonomický rozvoj nezávislý na těžbě.

Setkání vyústilo v dohodu o další spolupráci. Společně s arménskými partnery plánujeme další kroky, které pomohou místním komunitám posílit jejich postavení a možnosti v ochraně životního prostředí. Podpsali jsme také závazky vzájemné důvěry, které nastavují směr pro budoucí společné aktivity.

Arnika dlouhodobě spolupracuje s místními organizacemi v Arménii za podpory programu Transition Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Současný projekt se nezaměřuje pouze na monitoring znečištění, ale i na aktivní zapojení obyvatel do hledání udržitelné budoucnosti. ■

Aktivismus má smysl

Anna Vinklárková

V letech 2021–2022 se pražský tým Arniky intenzivně věnoval brownfieldu u Nákladového nádraží na Žižkově. Tehdy zveřejněné plány by přinesly řadu problémů: nedostatek zeleně, špatné a malé pozemky škol, absenci další vybavenosti, městského nebo dostupného bydlení, špatnou průchodnost pro pěší a cyklisty a nevhodné dopravní řešení. Zmobilizovali jsme tehdy místní: tisíce lidí podepsaly petici, proběhly desítky jednání, investovali jsme spousty hodin práce. A výsledek?

Město budovu Nákladového nádraží koupilo – navzdory tomu, že před pár lety všichni tvrdili, že smlouvy mezi Českými drahami a developerem Sekyrou jsou nevypověditelné. Budou zde sídlit kulturní instituce, datové centrum, střední škola a budou tu i městské byty.

S výjimkou dopravy vzala naše požadavky za své MČ Praha 3 a aktivně je prosazovala v jednání s developerem. V území budou celkem dvě základní školy, jedna střední a šest školek. Namísto stavby 70 m věže u budovy Nákladového nádraží, jejíž funkce nebyla dána, proběhne architektonická soutěž na základní školu. Druhá škola měla vzniknout na příliš malém pozemku u rušné kři-

žovatky s budoucí Jarovskou spojkou. Díky naší kampani bude odsunuta dál od křižovatky a získá větší pozemek.

V severní části území díky spolku Krásná žába vzniklo refugium o ploše 5000 m² pro chráněné druhy. O kus dál bude stavět velký obytný blok developerská společnost Penta. Park ve vnitrobloku o velikosti 1,3 hektaru měl být původně pouze pro rezidenty projektu. Díky naší kampani bude park veřejný.

Celá jižní část brownfieldu měla v původní studii pouze doporučenou průchodnost pro pěší a cyklisty – díky naší připomínce je průchodnost povinná a zástavba musí být rozdělena na tři bloky. Na území brownfieldu město postaví minimálně 250 bytů, dalších asi 110 město získá od Finepu do režimu dostupného bydlení. To je snad vůbec poprvé, kdy se v Praze něco takového děje.

Přestože některé problémy v území přetrvávají, například nedostatek veřejných služeb, aktivita Arniky a místních obyvatel měla velký smysl. Uvedené pozitivní změny budou mít značný dopad na budoucí kvalitu života v této části Prahy. Aktivismus má smysl! Tak se zapojte i příště. ■

Zásahy na Olši ukazují, že správci toků potřebují kontrolu

Řeky jsou klíčovým prvkem přírodních ekosystémů a hrají nezastupitelnou roli v zachování biodiverzity, regulaci klimatu a poskytování zdrojů vody. Jejich ochrana, zejména respektování přirozeného toku, je zásadní nejen z ekologického hlediska, ale také z ekonomického a společenského.

Text: Luboš Pavlovič **Foto:** Gita Matlášková

Proto mezi dlouhodobé kampaně Arniky patří také projekt „Za živé řeky!“, v rámci kterého oponujeme nebezpečným projektům, podporujeme obnovu přírodního charakteru řek, propagujeme udržitelné způsoby hospodaření v říční krajině a dlouhodobě se zasazujeme o ochranu unikátních přírodních lokalit v České republice.

Na konci roku 2024 jsme začali sledovat, jak vodohospodáři přistupují k odstraňování škod po povodních. A smutně jsme museli konstatovat, že na mnohých místech jde o velmi problematické zásahy, nevhodné zpevnování břehů, narovnávání koryta a další úpravy, které podle nás i řady odborníků nejen ničí přirozený charakter řeky, ale také zvyšují riziko povodní a negativně ovlivňují biodiverzitu v oblasti. Alarmující je především situace jedinečného úseku řeky Olše, který je ohrožen necitlivými zásahy správce toku, Povodí Odry.

Ohrožení jedinečného ekosystému

Řeka Olše na Jablunkovsku je nejen důležitou součástí místní krajiny, ale také evropsky významnou lokalitou (EVL) chráněnou podle směrnice Natura 2000. Tento úsek řeky je domovem vzácných druhů ryb, obojživelníků a dalších organismů, jejichž životní podmínky jsou těmito zásahy vážně ohroženy. Povodí Odry však i přes opakované výzvy ekologických organizací a místních obyvatel pokračuje v úpravách, které podle Arniky postrádají ekologickou logiku i ekonomické opodstatnění.

„Zásahy, které správce toku na Olši provádí, považujeme za zbytečné a škodlivé. Namísto podpory přirozeného toku řeky a ochrany jejího ekosystému dochází k jeho degradaci, což odporuje jak českým, tak evropským závazkům v oblasti ochrany přírody.

Ničení říčních štěrkových náplavů a břehů ohrožuje velkou řadu chráněných druhů říčního i břehového biotu. Za zmínku stojí například mihule potoční, která má na Olši jednu z nejsilnějších populací, které jsou ale přímo závislé na ploše těchto štěrkových náplavů a jemného sedimentu. Štěrkové říční náplavy začínají být stále vzácnějším biotopem našich řek, který mizí právě kvůli nevhodným zásahům správců povodí. V EVL by prioritou měla být přirozená podoba řeky a jejího okolí a správná péče o chráněné druhy. Nikoliv jejich destrukce.“ říká k tomu Gita Matlášková, vedoucí kampaně Za živé řeky.

Bagrování na Olši dokonce znepokojilo herpetology, kteří v tom vidí zásah do možného areálu výskytu populace užovky podplamaté (*Natrix tessellata*) v Polsku. Je to teplomilný rybožravý

Štěrkové říční náplavy začínají být stále vzácnějším biotopem

had, který k nám přichází z jihovýchodu. Fakt, že Povodí Odry (které je správcem vodního toku Olše) ničí štěrkové říční náplavy, je pro ni osudný, protože potřebuje vyhřívání tůň, pomaleji proudící vodu a pestrou morfologii koryta, umožňující vyhřívání na břehu. V Česku i v Polsku je tento druh užovky chráněný, stejně jako v rámci Evropské unie. Dle EU ochrana tohoto hada vyžaduje ochranu vhodných biotopů. Členským státům ukládá povinnost chránit přírodní prostředí, kde tento druh žije, a zajišťovat, že nebude ohrožena jeho populace. V Polsku je jediná populace užovky podplamaté právě v blízkosti řeky Olše, která nabízí vhodné ekologické podmínky pro jejich existenci.

Zajímá vás, co pro řeky děláme nejen v rámci ČR, ale i v zahraničí? Prozkoumejte naše další aktivity na webu Arniky!

„Přítomnost unikátní a jediné polské populace užovky podplamaté na řece Olše má pravděpodobně spojitost s nedalekým výskytem druhu u města Havířova na Karvinsku. Nutno říci, že tento had se v krajině šíří téměř výhradně vodními toky a při vhodných ekologických podmínkách může osídlit nová stanoviště. Do budoucna proto nelze zcela vyloučit její výskyt i u řeky Olše na Jablunkovsku. Vyloučené není ani to, že Jablunkovsko může být migrační trasou i pro slovenské populace, které jsou na řece Váh. V tomto ohledu také nelze opomenout, že nynější oteplování klimatu plazům jenom nahrává, co se pohledem možnosti osidlování nových biotopů týče,“ říká Petr Vlček z České herpetologické společnosti.

Utrácení ze společných peněz aneb není to trochu moc?

Dalším z kontroverzních aspektů této kauzy je finanční stránka věci. Podle informací získaných z veřejných zdrojů a novinových článků plánuje Povodí Odry na úpravy řeky Olše vynaložit 64,5 milionů korun. Na tomto úseku je 6 povodní poničených stupňů, které tvoří menší kamenné či betonové zídky o výšce zhruba jednoho metru. Na co tedy půjde zveřejněná částka?

„Odhadované náklady okolo deseti milionů korun na jednu malou překážku se nám zdají nepřiměřené. Navíc tyto zídky byly povodní přirozeně sníženy nebo odstraněny, což paradoxně zlepšilo průtočnost toku. Místo opravy by mělo být prioritou zachování přirozeného stavu řeky, který odpovídá principům ochrany,“ dodává Matlášková.

Riziko povodní a ekologické škody

Kromě kritiky finančních otázek se Arnika obává i zhoršení protipovodňové ochrany. Narovnávání koryt a betonování břehů totiž zpravidla zrychluje

průtok vody, což může vést k větším záplavám v níže položených oblastech.

„Příroda má vlastní mechanismy, jak s vodou pracovat. Pokud do nich neustále zasahujeme, přicházíme o přirozené schopnosti krajiny zadržovat vodu. Betonové či kamenné zdi a regulace toku navíc často způsobují erozi břehů níže, které jsou klíčové pro biologickou rozmanitost,“ říká Marie Černá z říčního týmu Arniky.

Podnět k ČIŽP a výzva k odpovědnému přístupu

Arnika proto podala podnět k České inspekci životního prostředí (ČIŽP), aby zahájila šetření postupu Povodí Odry. Podle nás totiž existuje podezření, že některé z těchto zásahů nejsou v souladu s platnými zákony o ochraně přírody a krajiny. Plánujeme také obnovit organizování veřejných akcí, které mohou zvýšit povědomí o problematice a získat podporu místních obyvatel pro zastavení takovýchto zásahů.

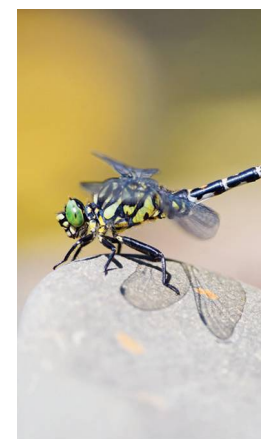
Celá situace kolem Olše ukazuje, jak důležité je chránit přirozené vodní toky před necitlivými zásahy. Proto apelujeme na správce toku, aby upustili od neodůvodněných úprav a soustředili se na opatření, která budou respektovat přírodní hodnoty řeky a dlouhodobě přispějí k ochraně krajiny i místních komunit.

„Je naší společnou odpovědností zajistit, aby řeky jako Olše zůstaly nejen estetickým, ale i funkčním prvkem naší krajiny. Musíme se postavit proti praxi, která z přírodního bohatství dělá předmět ekonomického zisku na úkor budoucnosti a likviduje chráněné druhy,“ uzavírá Gita Matlášková.

Nepromyšlené popovodňové zásahy na Olši by měly sloužit jako výstraha pro další vodohospodářské projekty v Česku. Ochrana řek není jen otázkou ekologie, ale i zdravého rozumu a udržitelného hospodaření s vodními zdroji. ■

▲ Necitlivé úpravy koryta na řece Olši, kterou místní dodnes nazývají jejím původním jménem – Olza.

▼ Řeka je evropsky významnou lokalitou, která poskytuje útočiště vzácným druhům živočichů.

Každý podobný útok na zdravý rozum ve mně vyvolává pachut' dob minulých

Jan Hradecký patří mezi přední české geomorfology a odborníky na říční krajinu. Dlouhodobě se věnuje výzkumu změn vodních toků, jejich přirozené dynamiky a dopadů lidských zásahů. V rozhovoru pro Arniku se zaměříme na aktuální situaci na řece Olši, kde probíhající úpravy koryta vyvolaly kritiku odborníků i ekologických organizací.

Text: Luboš Pavlovič

Foto: Ostravská univerzita

Jaké konkrétní ekologické dopady mají zásahy Povodí Odry na řece Olši/Olze a proč označujete tyto aktivity za „degradaci koryta“?

V každém případě jde o velmi necitlivý zásah do koryta řeky, jež je součástí evropsky významné lokality NATURA 2000. Z pohledu říční morfologie mají podobná vodohospodářská opatření velmi negativní dopad na řeku samotnou, protože vedou k degradaci fluvialních tvarů koryta a velmi často vyvolávají akceleraci hloubkové eroze. Jinak řečeno, tam kde bylo dříve pestré šterkonosné koryto, se může postupně začít vytvářet zahloubené koryto do skalního podloží. Zároveň touto drastickou prohrábkou urychlujeme odtok vody z krajiny. Musíme si uvědomit, že k prohloubení koryta se stahuje i voda z okolní nivy. Z krajiny tedy vodu ztrácíme.

Proč podle vás práce na řece ignorují moderní poznatky o říčním managementu?

Proč? To sám nevím a nerozumím tomu. V literatuře je popsána rizikovost celé řady zásahů do koryt vodních toků, a to jak z pohledu fluvialní konektivity – tedy výstavby nebo obnovy různých bariér na tocích. To je zásadní nejen pro migraci organismů, ale i transport sedimentů, který je pro „zdraví“ říčního ekosystému velmi důležitým faktorem. Existuje celosvětově dostupná kazuis-tika, co způsobuje vznik efektu hladové vody (negativní sedimentární bilance) a jaké to má dopady. Jedinou odpověď nacházím v nedovzdělanosti, anebo konzervativním, setrvačném aplikování starých praktik. Výsledky tohoto uvažování vidíme na mnoha místech na našich řekách. Na karpatských řekách je tato reakce vidět o to víc, protože tyto fluvialní systémy jsou kvůli vysoké rozkolísanosti průtoků, flyšové geologické stavbě (je velmi náchylná k vodní erozi) a dlouhodobě

fragmentaci říční sítě velmi citlivé na jakékoliv další zásahy, které zintenzivňují odtok a erozi. Navíc jsme několikrát na tento fakt na různých platformách správce karpatských toků upozorňovali. Snažili jsme se argumentovat závěry našich výzkumů. Předávali jsme i publikované studie.

Můžete uvést konkrétní příklady, kde byl potenciál renaturace po povodních „zašlapán do země“?

Renaturační procesy probíhají na tocích v souvislosti s povodněmi, kdy říční morfologie zareaguje a koryta velmi často opustí vodohospodářem nadiktovaný průběh. Obecně lze říci, že se změny v morfologii a průběhu koryt pozitivně nevyužívají, ale snahou správce toku je co nejrychlejší obnova kolaudačního stavu, bez ohledu na to, zda osvědčil svou funkci a zabránil povodňovým škodám. Lze říci, že renaturační potenciál nebyl, aspoň v povodí Odry, využit prakticky nikde. Jednou z výjimek byla po povodních 1997 říčka Kopytná.

Jaký vliv má odstranění štěrkových lavic a zpevňování břehů na zvýšení rizika ničivějších povodní?

To jsem trochu popsal již v předchozí části. Zmíním ještě jeden dost podstatný fakt. Opakovaným prohlubováním koryta nejen urychlujeme odtok vody, který někde níže po proudu může způsobit další a často mnohem fatálnější projev povodně. To je hodně typické pro oblasti soutoků, kde se mohou potkat kulminace povodňových vln, právě tím, že odtok vody není v povodí zpomalen. V tomto směru je klíčové odpojení záplavových zón od zkapacitněných koryt – tedy omezená možnost vytlít řeky do nivy. Všechna voda zůstává v korytech přizpůsobených na vysoké minimální průtoky, a tím pádem nedojde níže po proudu ke zploštění povodňové vlny nebo jejímu zpomalení. Pokud ještě ke všemu nastartujeme hloubkovou erozi, stane se prohlubováním a odpojením koryta tento jev o to výraznější.

Řeka Olše se po záplavách částečně vrátila k přirozené dynamice. Proč je tento proces důležitý pro evropsky chráněnou lokalitu Natura 2000 a jak ho současné zásahy narušují?

Přírodě blízká dynamika je hnacím motorem diverzity, a to nejen té abiotické, ale i biologické. Je to podstata řek – měnit se, přebudovávat, transportovat, erodovat a akumulovat. Pokud tyto procesy chybí, řeka ztrácí obrovský díl své podstaty. Jak už jsem zmínil, podstatné je zachovat a neomezit donášku a transport sedimentů, které vytvářejí dno a jsou zásadním prvkem stanovišť. Bez sedimentů budou řeky bez života, nebo s velmi omezenou pestrostí. Bez sedimentů přicházíme o samočistící schopnost našich řek. Bez sedimentů nebude bentos (tedy vodní organismy

Snahou správce toku je rychlá obnova kolaudačního stavu, bez ohledu na to, zda se osvědčil.

Doc. RNDr. Jan Hradecký, Ph.D.

z Ostravské univerzity, je předním odborníkem na geoekologii a hydromorfologii. Jako vedoucí katedry fyzické geografie a geoekologie zkoumá, jak lidská činnost ovlivňuje řeky a krajinu, a inspiruje studenty k ochraně přírody prostřednictvím inovativního výzkumu. Je považován za významného odborníka v oblasti ochrany přírody.

žijící na povrchu, uvnitř nebo pod povrchem dna), který je významnou součástí potravních řetězců. Těch souvislostí najdeme mnoho, proto je nutné ke správě řek přistupovat s vědomím, že jde o komplexní systém, kde akce vyvolá reakci. Bohužel mají ty akce často chronický, tedy dlouhodobý charakter a systém dlouhodobě degraduje, až najednou není cesty zpět!

Jak hodnotíte reakce Státního podniku Povodí Odry, které své aktivity obhájí jako „přírodě blízké údržby“? Je podle vás možné technické zásahy sladit s ochranou ekosystémů?

Že nejde, aspoň v daném konkrétním případě, o přírodě blízkou údržbu, ale o bezprecedentní zásah. Provedení je za hranou. U těchto lokalit bych očekával citlivé provedení, pokud už je to opravdu natolik nutné, a naprosto jasnou součinnost správce toku – orgánů ochrany přírody a zhotovitele. Zásahy v zastavěných částech určitě sladit jde. Lze dokonce vytvářet velmi cenná stanoviště i v technicky upravených korytech. Jen musí někdo chtít a inspirovat se jinde!

Arnika podala podnět ČIŽP. Jaké kroky by měly instituce podle vás neprodleně podniknout, aby se zabránilo další devastaci?

Minimálně zastavit činnosti na toku, pokud probíhají takto devastujícím stylem, a situaci napravit. Bylo by fajn poučit se z chyb. Těch negativních zásahů na tocích máme habaděj. Bohužel, bereme je jako normální věc. Protože dotčené instituce nevědí, jak by se to mělo dělat jinak. Opět narážím na mezeru ve znalostech a kompetencích. Bohužel, velmi často jde o setrvačné kroky konkrétních zodpovědných osob. No a zajistit nápravu stavu, to by mělo být cílem!

Co může případ Olše naučit Česko a Evropu o udržitelném řízení řek v éře klimatických změn?

Obecně jsem stále optimistou, byť každý podobný útok na zdravý rozum ve mně vyvolává pachutí dob minulých. Chtělo by se věřit, že v době, kdy o ozdravení krajiny veřejně mluví řada zodpovědných činovníků, kdy si uvědomujeme na základě reálných dat nutnost změny našeho přístupu ke správě vody v krajině, tak dojde k takovému opatření. Tak budu doufat, že od řečí přistoupíme ke změně přístupu ke správě řek. To nepůjde bez transferu poznatků do praxe. V jiných evropských zemích se přístup k řekám již změnil. Minimálně je tedy prostor, kde se inspirovat. ■

Stromy ve městě jsou pro lidi důležité

Diskutovali jsme o tom s občany, odborníky i zástupci samospráv v Jablunkově, Opavě a Havířově. Další lidé z Moravskoslezského kraje nám to napsali i v odpovědích na náš jednoduchý dotazník.

Text: Marcela Klemensová

Foto: Vendula Rojíčková

Lidé považují témata jako příjemné prostředí v místě bydliště a dostatek zelených ploch se stromy za velmi důležitá. Většina z nich si také uvědomuje významné funkce, které vzrostlé stromy v našich sídlech plní, i když vnímají stromy a stromořadí zejména jako krásná a osvěžující místa k oddechu a procházkám. V této souvislosti lidé nejčastěji uváděli konkrétní parky a lesoparky, ale také konkrétní aleje (třeba havířovskou, která získala 2. místo v anketě Alej roku). Vnímali negativně zejména místa bez stromů nebo se stromy ve špatném stavu. Nejčastější odpovědi vůbec se týkaly náměstí, na kterých přibýlo betonu nebo kde chybí stromy. Nicméně míra důležitosti, kterou lidé přisuzují stromům ve městě, neodpovídá míře jejich ochoty věnovat se aktivněji péči o zeleň a ochraně stromů v místě bydliště. Oslovení občané byli poměrně nerozhodní. Čtvrtina z nich přímo uvedla, že by na to neměla čas, nebo že neví, jak na to. Pro Arniku je to výzva a signál k tomu, aby pokračovala ve vzdělávacích a motivačních aktivitách pro veřejnost.

Občanům v Moravskoslezském kraji jsme nabídli nejen dotazník, ale také přednášky a besedy. Místní mimo jiné zajímalo, zda lze hodnotu vzrostlého stromu vyjádřit v penězích. Demonstrovali jsme to na zdejších parcích a konkrétních stromech. Například jablunkovský park Antonína Szpyrce má rozlohu asi 0,3 ha. Tato plocha může mít chladicí efekt vyjádřený výkonem 6 300 kWh/den. Cena za chlazení by byla u standardní klimatizační jednotky nejméně 30 000 Kč/den. A jaká je finanční hodnota vzrostlého stromu? Například buk o výšce 20 metrů a obvodu kmene 3,5 metrů nám může po pokácení poskytnout palivové dřevo v hodnotě kolem 55 000 Kč. Ale stojící živý strom má mnohem větší hodnotu. Podle kalkulačky Agentury ochrany přírody a krajiny je ekologická hodnota takového stromu až půl milionu korun. Estetické, historické a hygienické přínosy, které nám vzrostlý strom přináší, lze vyčíslit v penězích jen velmi obtížně, pokud vůbec.

Vzdělávací aktivity a setkávání s občany jsme mohli uskutečnit díky Moravskoslezskému kraji a programu Podpora vzdělávání a poradenství v oblasti životního prostředí. ■

Foto: Město Jablunkov

Dostali jsme od občanů jasný signál k tomu, abychom pokračovali ve vzdělávacích a motivačních aktivitách.

Strážci moldavské přírody konečně našli zastání. I díky České republice

Loňský rok se pro náš projekt v Moldavsku nesl ve znamení vícero velkých úkolů. V zemi jednak dlouhodobě pomáháme s místními ekologickými úpravami, jednak se snažíme přispět ke splnění nesnadných podmínek pro budoucí přistoupení k evropské soustavě ochrany přírody Natura 2000. Setrvale také podporujeme místní dobrovolné strážce chráněných oblastí. Ti nyní získávají mezinárodní oporu i cenné vybavení.

Text: Jan Kašpárek **Foto:** Biotica

Ochránci přírody v Moldavsku to nemají jednoduché. Platí to zejména pro dobrovolné strážce chránící zvláště významné přírodní celky např. před nelegální těžbou dřeva, pytláky i bezohlednými turisty. Schází jim podpora institucí, vybava i oficiální status úřední osoby. Dlouho se od nich čekalo, že budou pracovat i bez tak základních věcí, jako je právní ochrana před útoky pytláků či nátlakem úředníků zneužívajících své pravomoci.

Ledy se ale hnuly založením moldavské Asociace dobrovolných strážců. Na kroky mol-

Změny pomáhají nastartovat zájem o aktivní ochranu přírody

davské inspekce životního prostředí, které by strážcům zajistily lepší právní status, se sice stále čeká, strážci ale získali jak oporu v zahraničí, tak tolik potřebné vybavení. Společný projekt Arniky a moldavské organizace Biotica za podpory českého ministerstva zahraničí a Challenge Fundu Rozvojového programu OSN (UNDP) zajistil skupině třiceti z nich stejnokroje, lékárníčky či dalekohledy, ale i nafukovací čluny a drony.

Výbavu doplnil i potřebný trénink: například strážci i pracovníci národních parků Dolní Dněstr a Orhei se školili v používání dronů k monitoringu přírodních jevů i k odhalování pytláctví či nelegální těžby dřeva. Další workshopy v rezervacích Tipova či Codru se věnovaly značení turistických cest či správě říčních a lesních oblastí. Proběhla i studijní cesta do České republiky, kde se strážci i další účastníci ochrany moldavské přírody dozvěděli, jak fungují chráněná území a péče o ně u nás.

Pokroky jsme vloni shrnuli na tiskové konferenci přímo v Kišíněvu. Tam vystoupil i český

velvyslanec v Moldavsku Jaromír Plíšek, Maria Gurscaia z Asociace dobrovolných strážců, představitelka UNDP Daniela Gašparíková a také Michael Großmann – zástupce Evropské federace rangerů, k níž se moldavští strážci před časem připojili.

Kromě podpory strážců se podílíme na menších akcích u obcí ležících v moldavských chráněných územích – ať už úklidem černých skládek, výsadbou stromů, obnovou pramenů či turistických cest. Podobné změny nejen pomáhají nastartovat zájem o aktivní ochranu přírody, ale také umožňují místním prakticky měnit své okolí.

Spolu s podporou rangerů a obecným prosazováním evropských systémů ochrany přírody tak posouváme kupředu dosud mnohdy netečný přístup k životnímu prostředí právě tam, kde je to třeba: v přírodně nejcennějších oblastech Moldavska. Pro tuto poměrně chudou zemi, která krom značné citlivosti vůči měnícímu se klimatu a ztrátě biodiverzity čelí i mnohým politickým bouřím, to znamená možná drobné, ale konkrétní změny k lepšímu. ■

Společný projekt Arniky a organizace Biotica zajistil moldavským strážcům přírody např. nafukovací čluny.

Titul Alej roku 2024 získala Platanová alej u pivovaru v Protivíně, Jihočeský kraj. Foto: Vojtěch Pavelčík

1. místo ve fotosoutěži: Kouzelná Habrová alej v Rokytnici, Olomoucký kraj. Foto: Zbyněk Honest

Anketa Alej roku má své vítězky

Vítězkou čtrnáctého ročníku ankety Alej roku 2024 se stala Platanová alej u pivovaru v Protivíně v Jihočeském kraji. Byla vysazena už v roce 1885 jako třířadá alej a dodnes doprovází příjezdovou cestu k místnímu pivovaru, který po ní pojmenoval své pivo Platan.

Radost vám určitě udělají také 3 nejkrásnější fotografie v anketě Alej roku 2024, které vybrali patroni ankety a další odborníci.

Porotu nejvíce oslovila Habrová alej v Rokytnici v Olomouckém kraji. Nachází se v okolí zámecké zahrady v Rokytnici u Přerova. Kompletní výsledky ankety najdete na webu alejroku.cz.

Chráníme stromy a aleje podél silnic, ve městech a obcích i ve volné krajině. Činnost Arniky můžete podpořit QR platbou na účet organizace.

2. místo ve fotosoutěži: Lipová alej v Josefově, Královéhradecký kraj
Foto: Tomáš Havelka

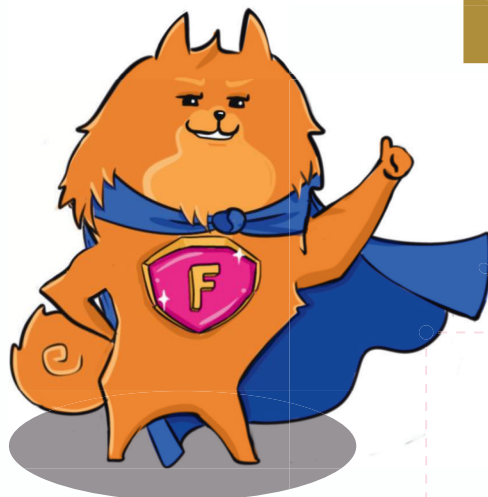

3. místo ve fotosoutěži: Tanaberská alej, Plzeňský kraj. Foto: Spolek Tanaberk

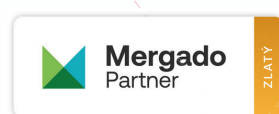
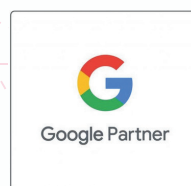
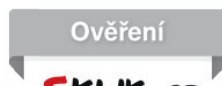
ARNIKA POMÁHÁ, MY POMÁHÁME JÍ

Online marketing pro Arniku zajišťuje **Filipesmedia**

- ☝ PPC a analytika
- ☝ Sociální sítě
- ☝ E-mail marketing
- ☝ SEO
- ☝ Grafika
- ☝ Natáčení videí
- ☝ Branding
- ☝ Tvorba e-shopů na Shoptetu

Zlatý
Shoptet partner

www.filipesmedia.cz

Káva sladká jako cukrátko!

✦ **Jsme Candycane coffee – pražírna výběrové kávy založená v Praze v roce 2017.**

Naší kávu pražíme tak, abychom podtrhli její přirozeně sladkou chuť a zároveň zachovali jemné chuťové rozdíly odpovídající jednotlivým oblastem původu.

Zkrátka Vám nabízíme kávu tak, jak chutná nám v Candycane coffee. S radostí se podělíme.

Objednejte si kávu z našeho eshopu.

Ondřej, Jarda, Honza, Adam a Zdeněk

Máte zájem si kávu objednat do své domácnosti nebo si u nás zařídit velkoobchodní účet pro Vaši kavárnu? Vy řeknete: "Kávu?" My řekneme: "Bez problému!"

Založte si u nás velkoobchodní účet.

